

**การพัฒนาแนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น
โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน*
Development guideline to prevent sexual risk
behaviors among adolescents by family
and community participation**

บทความวิจัย

วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ
Journal of Nursing Science & Health
ปีที่ 39 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน) 2559
Volume 39 No.3 (July-September) 2016

วิลาวลัยย์ ชมณิรัตน์ ปส.ด.** สมจิต แคนสีแก้ว ศศ.ด. (พัฒนศาสตร์)***
Wilawan Chomnirat Ph.D.** Somjit Deanseekaew Ph.D.***

บทคัดย่อ

การวิจัยปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ผู้ร่วมวิจัยประกอบด้วย กลุ่มวัยรุ่น จำนวน 40 คน บิดา มารดา ผู้ปกครองของวัยรุ่น 60 คน อสม. 20 คน จาก 4 หมู่บ้าน เขตตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้ให้บริการสุขภาพ 3 คน ครู จำนวน 4 คน เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ประชุมระดมสมองร่วมกับกลุ่มผู้ร่วมวิจัยเพื่อวางแผนพัฒนาแนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ มีทั้งปัจจัยด้านวัยรุ่น ปัจจัยจากครอบครัว และปัจจัยด้านชุมชน/สิ่งแวดล้อม ผู้ร่วมวิจัยเสนอแนวทางเพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นในชุมชนโดยส่งเสริมให้วัยรุ่นมีทักษะชีวิต และมีภูมิคุ้มกันในชีวิต นำไปสู่ กระบวนการพัฒนาแนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น ประกอบด้วย 1) การสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว 2) การพัฒนาทักษะชีวิตเด็กวัยรุ่นและปกป้องเด็กวัยรุ่นให้ปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมที่คุกคามโดยการดำเนินงานร่วมกันของครอบครัว และชุมชน

คำสำคัญ: พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ, วัยรุ่น, แนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น

Abstract

This action research aim to develop guideline to prevent sexual risk behaviors among adolescents by family and community participation. Participants include 40 adolescents, 60 family members, 20 health volunteers from 4 villages, Tumbon Phalub, Muang District, Khon Kaen Province. Furthermore 3 health care providers and 4 teachers. Data were collected by focus group discussion, in-dept interview and observation. Content analysis was used for data analysis then brainstorming to plan activities to prevent sexual risk behaviors. The results showed that factors that influenced adolescent sexual risk behaviors included: adolescents factors, family factors and community / environmental factors. The participants were offered the way to take care of the adolescents group in the community to prevent sexual risk behaviors by improved life

*Research funding from Nursing Network for Health Promotion

**Assistant Professor, department of community health nursing, Faculty of Nursing, Khon Kaen University.

***Associated Professor, department of community health nursing, Faculty of Nursing, Khon Kaen University.

skills; encourage immune for their life, then the participants contribute to the implementation process includes; 1) Strengthening adolescents's family 2) Improve adolescents life skills and protecting them safe from environmental threats by family and community participation.

keywords: sexual risk behaviors, adolescents, guideline to prevent sexual risk behaviors

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันทำให้สังคมไทยเปลี่ยนจากสังคมภาคเกษตรกรรมเป็นสังคมภาคอุตสาหกรรมและมีการเคลื่อนย้ายจากสังคมชนบทเข้าสู่สังคมเมือง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุกด้าน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสถาบันครอบครัว พ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้ ครอบครัวอพยพย้ายถิ่นสู่เขตเมืองเพิ่มมากขึ้น โครงสร้างครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านขนาดและชนิดของครอบครัว ครอบครัวเดี่ยวมีอัตราการเพิ่มสูงขึ้น¹

การทำหน้าที่ของสถาบันครอบครัวอ่อนแอลง เด็กได้รับการเลี้ยงดูเอาใจใส่จากพ่อแม่และญาติพี่น้องน้อยลง มีแหล่งอบายมุขในสังคมมากขึ้น ปัญหาทางสังคมในเด็กจึงเกิดขึ้นตามมา โดยเฉพาะปัญหาของวัยรุ่น เช่น ปัญหาการใช้สารเสพติด การกระทำความรุนแรง การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ การทำแท้ง การติดเชื้อ HIV และเป็นโรคเอดส์ในปัจจุบันพบว่าวัยรุ่นติดเชื้อ HIV มากขึ้น มีเพศสัมพันธ์เมื่ออายุน้อยลง มีคู่นอนหลายคน มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้มีการวางแผนและป้องกัน²

ผลการศึกษาติดตามสภาวารณเด็กและเยาวชนรายจังหวัด (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) Child Watch ปี 2549-2550³ พบข้อมูลการคลอดของสตรีอายุระหว่าง 10 ถึง 19 ปี ใน 19 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 18,746 คน (711.19 ต่อแสนประชากร) โดยพบจำนวนสูงสุด 3 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา จำนวน 4,282 คน รองลงมาได้แก่ อุบลราชธานี จำนวน 3,647 คนและขอนแก่น จำนวน 2,883 คน การศึกษา ยังพบว่าเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มการมีเพศสัมพันธ์

ครั้งแรกที่อายุน้อยลงเรื่อยๆ ส่วนมากการมีเพศสัมพันธ์มักอยู่ในหอพักซึ่งเป็นสถานที่มืดซิดและเป็นส่วนตัว เยาวชนมีแนวคิดว่าการมีเพศสัมพันธ์ไม่ใช่เรื่องที่เลวร้าย เด็กและเยาวชนที่เป็นหญิงยอมรับที่จะมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนชายโดยไม่มุ่งหวังที่จะแต่งงานในอนาคต ไม่มีการผูกมัด การศึกษาที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นลักษณะพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น ได้แก่ พฤติกรรมการแต่งกายล่อแหลม การเที่ยวสถานเริงรมย์ การดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่ผสมแอลกอฮอล์ การใช้สื่อกระตุ้นความรู้สึกทางเพศ รวมถึงการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรส การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย และการมีคู่นอนมากกว่า 1 คน^{4,5}

จากการศึกษาปรากฏการณ์ของผู้วิจัยในหมู่บ้านเขตชานเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 4 หมู่บ้าน พบเยาวชนที่มีปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ เช่นกรณีของ นิด(นามสมมติ) ที่เรียนหนังสืออยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เกิดตั้งครรภ์จึงต้องยุติการเรียน เมื่อคลอดบุตรแล้วก็ทิ้งบุตรให้ยายซึ่งอายุ 75 ปีเลี้ยงแล้วตนเองก็หนีออกจากบ้านไปทำงานที่กรุงเทพฯ นอกจากนั้นยังพบปัญหาเยาวชนเข้าหอพักอยู่ด้วยกันเป็นคู่ ทั้งคู่หญิงกับชาย หญิงกับหญิง และชายกับชาย คนในชุมชนและผู้นำชุมชนได้สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวได้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

จากสถานการณ์ที่วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศดังกล่าวส่งผลกระทบต่อตามมาทั้งต่อตัววัยรุ่นเอง ครอบครัว ชุมชนรวมถึงประเทศชาติโดยรวม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นและต้องยุติการเรียน ปัญหาผู้สูงอายุต้องเลี้ยงดูหลาน ปัญหาติดเชื้อ HIV ที่เพิ่มสูงขึ้น ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาขายบริการทางเพศ เป็นต้น สถานการณ์การดูแลกลุ่มวัยรุ่นใน

พื้นที่ที่ศึกษาที่ผ่านมา เช่น การบริการของหน่วยงาน สาธารณสุขในพื้นที่ ยังดำเนินการแบบตั้งรับในสถาน บริการเป็นส่วนใหญ่ ทำให้วัยรุ่นไม่สามารถเข้าถึงการ ให้คำปรึกษาเมื่อพบปัญหา ในส่วนของอาสาสมัคร สาธารณสุขยังขาดความพร้อมในด้านความรู้ที่จะเข้าไป ดูแลและให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่วัยรุ่น การให้ความรู้ เรื่องเพศศึกษาในโรงเรียนยังไม่เป็นระบบ เป็นการ สอนจากประสบการณ์ ทักษะคติของครูผู้สอน และขึ้น อยู่กับนโยบายความพร้อมของสถานศึกษา ตลอดจน พ่อแม่ผู้ปกครองยังเห็นว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ไม่ควร พูดถึง หรือไม่กล้าพูดคุยกับลูก และมักปล่อยให้ เป็นการเรียนรู้ในกลุ่มวัยรุ่น ทำให้ไม่ได้รับความรู้ที่ตรง กับข้อเท็จจริง เกิดความเชื่อ และปฏิบัติตนผิดพลาด นอกจากนี้ สื่อช่วยทางเพศที่ยังขาดการควบคุมอย่าง จริงจัง จากการดำเนินงานที่ผ่านมาทุกหน่วยงานใน พื้นที่ได้มีการดำเนินงานตามนโยบายการป้องกัน พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในวัยรุ่น แต่ยังคงขาดการบูรณา การความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ในการป้องกัน แก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นระบบ/รูปธรรมที่ชัดเจน

มีการศึกษาเพื่อหาสาเหตุ แนวทางป้องกัน และแก้ไขปัญหาวัยรุ่น พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น เช่น การศึกษาพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย ปัจจัย คัดสรรด้านครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูในเด็กวัยรุ่น ให้แนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของ วัยรุ่น โดยการสร้างความอบอุ่นในครอบครัว⁶ เสนอ แนวทางป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น โดย การสอนทักษะชีวิต⁷ และแนวทางการป้องกันพฤติกรรม เสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ของพ่อแม่ผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน จะทำให้วัยรุ่นรับรู้สมรรถนะแห่งตนเรื่องสัมพันธ์ภาพทางเพศ อำนาจต่อรองเรื่องเพศ ทักษะการปฏิเสธ การมีคุณค่า ในตนเอง รู้จักรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง⁸ จาก ผลการศึกษาดังกล่าวรวมถึงปัญหาวัยรุ่น พฤติกรรมเสี่ยงทาง เพศของวัยรุ่นเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อนและมีความ ซับซ้อน ในการป้องกันแก้ไขปัญหาก็ต้องการ

การมีส่วนร่วมทั้งจากครอบครัวและชุมชน ที่จะมาร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมสะท้อนผลการปฏิบัติโดยผู้วิจัยมีบทบาทในการ เอื้อให้เกิดเวทีการพบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา การศึกษาครั้งนี้จึง ใช้การวิจัยปฏิบัติการ (action research) เป็นกระบวนการ ศึกษา การวิจัยเชิงปฏิบัติการเน้นการดำเนินการ ภายใต้อาสาสมัครในศักยภาพของบุคคล และมีการ ร่วมมือกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นการนำปัญหาที่ เกิดขึ้นจริงมาแก้ไข โดยผ่านประสบการณ์จริง และให้ ความสำคัญในการพูดคุย การตั้งคำถาม การเสวนา เพื่อ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นที่จะช่วยให้ชุมชน ได้ร่วมกันพัฒนาการดูแลวัยรุ่นในชุมชนที่มีความ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของวัยรุ่น และชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษา

1. สถานการณ์พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของ วัยรุ่น จากมุมมองของ กลุ่มวัยรุ่น บิดา มารดา ผู้นำ ชุมชน ครู และผู้ให้บริการสุขภาพ
2. พัฒนาแนวทางการป้องกันพฤติกรรม เสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัว และชุมชน

วิธีดำเนินการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เชิงปฏิบัติการ (action research)

พื้นที่ที่ทำการศึกษา เลือกพื้นที่แบบเจาะ เจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ 4 หมู่บ้านในพื้นที่ ตำบลแห่งหนึ่งของอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่กึ่งเมือง อยู่ใกล้ตัว เมืองขอนแก่นวัยรุ่นสามารถเข้าถึงแหล่งบันเทิงต่าง ๆ ได้ง่าย จากการสะท้อนของคนในชุมชนพบว่าวัยรุ่น จำนวนมากมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ เช่น การแต่งกาย

ล่อแหลม การเที่ยวสถานเริงรมย์ การจับกลุ่มดื่มสุรา หรือเครื่องดื่มที่ผสมแอลกอฮอล์ เป็นต้น

ผู้เข้าร่วมวิจัย ประกอบด้วย

1) กลุ่มวัยรุ่น อายุระหว่าง 13-19 ปี เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ ผู้วิจัยจึงมีความคุ้นเคยกับวัยรุ่นในชุมชน การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้อสม.พาเข้าไปพบกับกลุ่มวัยรุ่นเพื่อสร้างสัมพันธภาพให้มากขึ้น และอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอสัมภาษณ์วัยรุ่นที่บ้านภายหลังจากผู้ปกครองและวัยรุ่นยินยอมเป็นอาสาสมัคร สำหรับกลุ่มวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยงได้มาโดยการบอกต่อ (snow ball) ของญาติ ๆ และกลุ่มวัยรุ่นด้วยกัน เมื่อผู้วิจัยขอสัมภาษณ์และวัยรุ่นยินดีให้ข้อมูล และเป็นผู้พาไปรู้จักกับวัยรุ่นอื่น ๆ ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน รวมเป็นวัยรุ่นที่ให้ข้อมูลและเข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้งหมด 40 คน

กลุ่มบิดา มารดา ผู้ปกครอง ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มดังกล่าวโดยตรงและอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขออนุญาตสัมภาษณ์และเชิญชวนให้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยดังกล่าว จำนวนกลุ่มบิดา มารดาและผู้ปกครองที่ให้ข้อมูลและร่วมกระบวนการวิจัยทั้งหมด 60 คน

กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ ครูจากโรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 2 คน มัธยมศึกษาจำนวน 2 คน อสม. ผู้นำชุมชน จำนวน 20 คน และเจ้าหน้าที่ รพ.สต. จำนวน 3 คน

การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ร่วมวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาและได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เลขที่ HE532226 และผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอนโดยยึดหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้มีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) กลุ่มวัยรุ่น บิดา มารดา ผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรของชุมชน

2. แนวทางการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) กลุ่มผู้ปกครอง ในประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งเสริมให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น

3. แบบบันทึกการสังเกต ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เช่น การสังเกตพฤติกรรมของวัยรุ่นในช่วงเวลาหลังเลิกเรียน หรือวันหยุด การสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชนของวัยรุ่น เป็นต้น

4. แบบบันทึกภาคสนาม (field notes) เป็นการบันทึกข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม โดยระบุวัน เวลา สถานที่ กิจกรรม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขณะดำเนินกิจกรรม

กระบวนการดำเนินการวิจัย

แบ่งเป็น 4 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ เมื่อผ่านการพิจารณาด้านจริยธรรมของการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นแล้วจึงได้ทำหนังสือจากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ถึงผู้ใหญ่บ้านทั้ง 4 แห่ง ของตำบลพระลับ อ.เมือง จ.ขอนแก่น เพื่อขออนุญาตในการทำวิจัย ชี้แจง อธิบายรายละเอียด และขอความร่วมมือในการศึกษา

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย

2.1 ระยะศึกษาสถานการณ์และวิเคราะห์สภาพปัญหาาร่วมกัน โดยสร้างสัมพันธภาพกับชุมชน ทำการเลือกกลุ่มผู้ร่วมวิจัย พร้อมกับขออนุญาตถ้ากลุ่มผู้ร่วมวิจัยยินดีเข้าร่วมกระบวนการวิจัยก็ให้ลงลายมือชื่ออนุญาตและชี้แจงถึงสิทธิ์ในการเข้าร่วมวิจัยว่าสามารถออกจากกรร่วมวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่มี

ผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น ในส่วนของวัยรุ่นได้ขออนุญาต ผู้ปกครองของวัยรุ่น เพื่อให้วัยรุ่นเข้าร่วมกระบวนการวิจัย ถ้าผู้ปกครองยินยอมให้ลงลายมือชื่ออนุญาตเพื่อร่วมกระบวนการวิจัย สัมภาษณ์เชิงลึกบิดา มารดา ผู้ปกครอง กลุ่มองค์กรในชุมชน และสนทนากลุ่มบิดา มารดา ผู้ปกครองถึงการรับรู้พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ของวัยรุ่น ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งเสริมให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาของชุมชนและองค์กรต่างได้แก่ โรงเรียน รพ.สต. เทศบาล ชุมชน นอกจากนั้นได้สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มวัยรุ่นทั้งชายและหญิง ในประเด็น การรับรู้ พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น การดูแลของพ่อแม่ ครอบครัว ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งเสริมให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ รวมถึงการสังเกตทั้งแบบไม่มีส่วนร่วมได้แก่ สังเกตวิถีชีวิตของวัยรุ่นหลังจากเลิกเรียน วันหยุด การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชนของวัยรุ่น แล้วนำข้อมูลที่ได้จากแต่ละกลุ่มมาวิเคราะห์

2.2 ระยะเวลาวางแผนดำเนินงาน ผู้วิจัยได้จัดให้มีเวทีร่วมกันระหว่าง กลุ่มบิดา มารดา ผู้ปกครอง ครู กลุ่มผู้นำชุมชน อสม. เจ้าหน้าที่ รพ.สต. เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลจากการศึกษาในระยะวิเคราะห์สถานการณ์ ยืนยันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นร่วมวิเคราะห์สภาพปัญหา ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น พิจารณาแหล่งประโยชน์ที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาการดูแลกลุ่มวัยรุ่นในชุมชนเพื่อป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ตั้งเป้าหมายร่วมกันทั้งระยะสั้นและระยะยาว ร่วมกันกำหนดแนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น กำหนดผู้รับผิดชอบและแหล่งงบประมาณ ตัดสินใจร่วมกันในการเลือกกิจกรรม โครงการที่จะดำเนินการ

2.3 ระยะเวลาปฏิบัติตามแผนและสะท้อนผลการปฏิบัติ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้นำแนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นสู่การปฏิบัติ

จริง ซึ่งแนวทางที่ร่วมกันกำหนดประกอบด้วย 1) การสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวของวัยรุ่น 2) พัฒนากิจกรรมชีวิตเด็กวัยรุ่นให้มีภูมิคุ้มกัน และปกป้องเด็กวัยรุ่นของชุมชนให้ปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมที่คุกคาม ในส่วนการสะท้อนผลการปฏิบัติโดยการสังเกต การสะท้อนคิด ติดตามตรวจสอบ เมื่อพบปัญหาอุปสรรค ร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุเพื่อนำไปสู่การวางแผนใหม่ในวงจรถัดไป

2.4 ระยะเวลาประเมินผล แบ่งเป็น 2 ช่วงได้แก่ การประเมินผลระหว่างดำเนินการ และประเมินผลสรุปผลการศึกษา ได้แก่ ประเมินผลการดำเนินงานแต่ละกิจกรรมที่ร่วมกันกำหนดในระยะวางแผนการดำเนินงาน ประเมินผลการพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น รวมถึงประเมินความยั่งยืนของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องของชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงบรรยาย โดยการหาความถี่ ร้อยละ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยผู้ศึกษาจัดหมวดหมู่ของข้อมูล ใส่รหัสข้อมูลและนำข้อมูลมาเรียงร้อยตามความเป็นเหตุเป็นผล และนำมาอธิบายความรู้ ความคิด ความเชื่อ ประสพการณ์ต่าง ๆ อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ระบุหัวข้อเรื่อง (theme) จากการประมวลคำสำคัญ (key words) และเชื่อมโยงความเป็นเหตุเป็นผลของข้อมูล และทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จนสมบูรณ์ เพื่อตอบคำถามการศึกษา การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (data triangulation) โดยการเก็บข้อมูลในช่วงเวลาต่างกัน เก็บข้อมูลจากผู้ร่วมศึกษาต่างกัน เก็บข้อมูลด้วยวิธีต่างกัน

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล และปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งเสริมให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

1.1 การรับรู้พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น

ผลจากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นตามการรับรู้ของกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ 1) กลุ่มบิดา มารดา ผู้ปกครอง และกลุ่มผู้แทนองค์กรต่าง ๆ และ 2) กลุ่มวัยรุ่น การรับรู้พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศมีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันดังต่อไปนี้

1.1.1 การรับรู้พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศที่คล้ายคลึงกัน ของกลุ่ม บิดา มารดา ผู้ปกครอง กลุ่มผู้แทนองค์กรต่าง ๆ และกลุ่มวัยรุ่น ทั้งสองกลุ่มรับรู้คล้ายคลึงกัน แต่ในรายละเอียดของพฤติกรรมมีความแตกต่างกันบ้าง พฤติกรรมทั้ง 4 พฤติกรรมต่อไปนี้ เป็นพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น ได้แก่ 1) พฤติกรรมการแต่งตัว โดยกลุ่มผู้ใหญ่จะมองว่าวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศจะแต่งตัวมากขึ้น รักสวยรักงามมากขึ้น แต่กลุ่มวัยรุ่นด้วยกันกลับมองว่าวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศจะแต่งตัวไป๋ ชอบใส่กางเกงขาสั้น ๆ ใส่สายเดี่ยว 2) ความสัมพันธ์กับครอบครัว กลุ่มผู้ใหญ่จะมองว่าวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศไม่ค่อยอยากอยู่กับครอบครัวให้เวลากับครอบครัวน้อยลง ส่วนในมุมมองของวัยรุ่นด้วยกันมองว่าวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยงมักมีปัญหาครอบครัว ทะเลาะกับพ่อ แม่ 3) ชอบเที่ยวกลางคืน ทั้งกลุ่มผู้ใหญ่และผู้ใหญ่และกลุ่มวัยรุ่นมีความเห็นสอดคล้องว่าวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยงจะชอบเที่ยวกลางคืน ชอบไปนอนค้างที่อื่น 4) การคบเพื่อน กลุ่มผู้ใหญ่เห็นว่าวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยงจะคบเพื่อนต่างเพศมากขึ้น ส่วนกลุ่มวัยรุ่นด้วยกันเห็นว่าวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยงจะคบเพื่อนต่างเพศและเพื่อนที่มีนิสัยไม่ดี

1.1.2 การรับรู้ที่มีความแตกต่างกัน

ของ กลุ่ม บิดา มารดา ผู้ปกครอง กลุ่มผู้แทนองค์กรต่าง ๆ และกลุ่มวัยรุ่น ทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้ถึงพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นที่มีความแตกต่างกันดังต่อไปนี้ คือ

1.1.2.1 การรับรู้ของ

กลุ่มบิดา มารดา ผู้ปกครอง กลุ่มผู้แทนองค์กรต่าง ๆ ของชุมชน รับรู้ว่า วัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ จะมีพฤติกรรมต่อไปนี้ คือ 1) ขอเงินมากขึ้นและบ่อยขึ้น 2) คอยโทรศัพท์นานขึ้น 3) กลับบ้านไม่ตรงเวลา 4) ชอบรับประทานอาหารนอกบ้าน 5) ต้องการออกไปอยู่หอพัก ไม่ต้องการอยู่ที่บ้าน 6) ไปนอนค้างบ้านเพื่อนบ่อย ๆ โดยอ้างว่าไปทำรายงาน และ 7) มีสีหน้าหงอยเหงามากเมื่อกลับบ้าน

1.1.2.2 การรับรู้ของ

กลุ่มวัยรุ่น รับรู้ว่า วัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ จะมีพฤติกรรมต่อไปนี้ คือ 1) มักอยู่ด้วยกันกับแฟนในที่ลับตาคนสองต่อสอง 2) โดดเรียน 3) ใช้คำพูดที่ไม่สุภาพ 4) ใช้สารเสพติด และ 5) อยากรู้ อยากลอง แสดงออกโดยคำพูด เช่น ถามเรื่องการมีเพศสัมพันธ์

1.2 ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งเสริมให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ คือ

1.2.1 ปัจจัยด้านวัยรุ่น ได้แก่

- การเลียนแบบเพื่อน ทั้งการแต่งกายและพฤติกรรม เช่น การมีแฟน การกอด การคบเพื่อนต่างเพศ เป็นต้น

- การดื่มสุราและใช้สารเสพติด นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์

- นิสัยวัยรุ่น ที่อยากลอง อยากรู้ อยากเห็น

- การใช้สื่อต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต การแชทหาคู่ การเล่นเกมสโตร์ในอินเทอร์เน็ต ดูหนังไปจาก CD DVD คลิปไป

- วัยรุ่นใช้เวลาไม่เป็นประโยชน์ เช่น ใช้เวลาว่างเล่นเกมส์และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

1.2.2 ปัจจัยด้านครอบครัว

- การเลี้ยงดูของ บิดา มารดา ที่เลี้ยงดูแบบตามใจ ให้เงินจำนวนมาก ให้คอมพิวเตอร์ให้โทรศัพท์มือถือโดยไม่ได้ดูแลดูอย่างใกล้ชิด

- บิดา มารดา หลายครอบครัวมีความขัดแย้ง และมีปัญหาการหย่าร้าง ทำให้วัยรุ่นขาดหลักยึด ขาดความอบอุ่นในครอบครัว

- บิดามารดาที่เลี้ยงลูกด้วยเงิน การต้องไปทำงานต่างถิ่น ไม่ได้เลี้ยงดูบุตรจึงขาดเสีย โดยการให้เงินบุตรจำนวนมาก

- บิดา มารดา ที่ไม่มีเวลาเลี้ยงดูบุตร ให้ตา ยาย เลี้ยงดูบุตรแทนทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย เมื่อมีปัญหาวัยรุ่นไม่กล้าปรึกษา จึงหาทางแก้ไขปัญหาที่ไม่เหมาะสม

- บิดามารดา ผู้ปกครอง เป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมให้บุตรเห็น เช่น แต่งกายล่อแหลม ใส่สายเดี่ยว กางเกงขาสั้น ต้มสุรา ดูหนังโป๊ สื่อลามกให้บุตรเห็น

1.2.3 ปัจจัยด้านชุมชน/สิ่งแวดล้อม

- มีสถานบันเทิง ร้านเกมส์อินเทอร์เน็ต ร้านสไน้กเกอร์ในชุมชน

- มีร้านขายเสื้อผ้าที่ส่งเสริมให้เด็กแต่งกายโป๊ ล่อแหลม

- มีที่รวมกลุ่มวัยรุ่นภายในหมู่บ้าน เช่น ร้านเกมส์ ร้านสไน้กเกอร์

- ในชุมชนมีการขาย CDDVD สื่อลามกอย่างเปิดเผย ทำให้วัยรุ่นและคนในชุมชนเข้าถึงสื่อได้ง่าย

- มีวัยรุ่นจากหมู่บ้านอื่นเข้ามา ชักชวนวัยรุ่นในหมู่บ้านทำให้มีการรวมกลุ่มต้มสุรา ซึ่งเสี่ยงต่อการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

2. ระยะเวลาวางแผน: กลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกัน กำหนดแนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

ของวัยรุ่น หลังจากวิเคราะห์ถึงปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นในชุมชน รวมถึงปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ทีมผู้ร่วมวิจัยจึงได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดแนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น ที่ประชุมมีความเห็นร่วมกันว่าจะต้อง **“ส่งเสริมให้วัยรุ่นมีภูมิคุ้มกันในชีวิต”** เนื่องจากชุมชนเห็นว่า สังคม สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมีความเสี่ยงที่จะทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านต่างๆไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ การใช้สารเสพติด ถ้าเด็กวัยรุ่นได้รับการส่งเสริมให้มีภูมิคุ้มกันในชีวิตก็คาดหวังว่าจะช่วยให้เด็กสามารถผ่านพ้นช่วงวัยหัวเลี้ยวหัวต่อไปได้อย่างปลอดภัย โดยวิธีการที่จะส่งเสริมให้เด็กมีภูมิคุ้มกันในชีวิตประกอบด้วย

2.1 การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว ได้แก่ 1) ครอบครัวพ่อบุตรเข้าวัดฟังธรรม สอน ให้คำแนะนำสิ่งดี ๆ ตั้งแต่วัยเด็ก 2) พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ ไม่แต่งตัวล่อแหลม ไม่ดูหนังโป๊ให้เด็กเห็น 3) พ่อแม่ผู้ปกครองให้เวลาอบรม ดูแลให้คำปรึกษาแก่เด็ก และให้คำแนะนำเวลาดูสื่อโทรทัศน์ ให้วัยรุ่นสามารถแยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดี 4) สังเกตพฤติกรรมของบุตรหลาน และเมื่อบุตรหลานมีปัญหาสามารถให้คำปรึกษาให้กำลังใจแก่เด็กได้ ซึ่งบิดา มารดา ผู้ปกครองของเด็กวัยรุ่นได้สะท้อนว่าวัยรุ่นในปัจจุบันดูแลค่อนข้างยากไม่เข้าใจวัยรุ่น เมื่อว่ากล่าวตักเตือนก็จะโต้เถียง แสดงกิริยาประชดประชัน ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ จึงมีความต้องการได้รับความรู้ในเรื่องการดูแลวัยรุ่นในปัจจุบัน และทักษะการให้คำปรึกษาแก่วัยรุ่น

2.2 องค์กรต่างๆของชุมชนร่วมกัน พัฒนาทักษะชีวิตเด็กวัยรุ่นให้มีภูมิคุ้มกัน และปกป้องเด็กวัยรุ่นของชุมชนให้ปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมที่คุกคาม ได้แก่

2.2.1 โรงเรียน ดำเนินการพัฒนาให้เด็กมีภูมิคุ้มกัน โดย 1) พัฒนาระบบการสอนของโรงเรียน โดยสอดแทรกคุณธรรม โรงเรียนควรมินต์

หลวงพ่อกับแม่ มีชั่วโมงสอนคุณธรรมแก่เด็กสัปดาห์ละ 1 ครั้ง 2) ฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม เช่น สอนให้เด็กรู้จักการรักษาวนสวงตัว การแต่งกายที่เหมาะสม การพูดคุย การคบกันระหว่างชายหญิง การไปมาหาสู่กันโดยให้ผู้ใหญ่ทราบ 3) โรงเรียนแจ้งพฤติกรรมและการเข้าเรียน และพฤติกรรมที่ผิดปกติของวัยรุ่นให้ บิดา มารดา ผู้ปกครองทราบ

2.2.2 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล วางแผนดำเนินการในประเด็น 1) ให้ความรู้และฝึกทักษะการให้คำปรึกษาแก่ บิดา มารดา ผู้ปกครองของเด็กวัยรุ่น 2) จัดอบรมพัฒนาทักษะชีวิตในด้านต่างๆ ที่สำคัญให้กับวัยรุ่น เพื่อให้วัยรุ่นสามารถป้องกัน ดูแลตัวเองจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่คุกคามต่อตัวเองได้ 3) จัดทำคู่มือเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา เพื่อให้ความรู้แก่วัยรุ่นโดยให้วัยรุ่นและครอบครัวมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นต่างๆ ในคู่มือ

2.2.3 ชุมชน ดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้วัยรุ่นใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และปกป้องวัยรุ่นจากสิ่งแวดล้อมที่อันตราย โดย 1) เปิดโอกาสให้วัยรุ่นเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น งานประเพณีต่างๆ ของชุมชน ให้วัยรุ่นร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน 2) อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ช่วยตรวจสอบพฤติกรรมวัยรุ่น และให้วัยรุ่นมาร่วมปฏิบัติงานกับอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เพื่อฝึกความรับผิดชอบและการมีจิตสาธารณะ

3. ระยะดำเนินการตามแผน และการประเมินผล: องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและชุมชนได้นำแผนที่ร่วมกันกำหนดสู่การปฏิบัติในบางแผนงานและโครงการที่สามารถดำเนินการได้ในระยะของการศึกษาได้แก่

3.1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวของวัยรุ่น จากการที่ บิดา มารดา ผู้ปกครองของวัยรุ่นสะท้อนว่าไม่เข้าใจวัยรุ่น เมื่อว่ากล่าวตักเตือนก็จะโต้เถียง แสดงกิริยาประชดประชัน ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ จึงมีความต้องการได้ความรู้ในเรื่องการดูแล

วัยรุ่นในปัจจุบัน และทักษะการให้คำปรึกษาแก่วัยรุ่น ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงได้ดำเนินการจัดทำโครงการอบรมเพื่อให้ครอบครัวเข้าใจธรรมชาติวัยรุ่น พัฒนาทักษะของ บิดา มารดา ผู้ปกครองให้สามารถดูแลและให้คำปรึกษาแก่เด็กได้โดยวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการดูแลเด็กวัยรุ่น วิทยากรได้สะท้อนให้เข้าใจธรรมชาติ และลักษณะของวัยรุ่นในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปจากวัยรุ่นในอดีต การดูแลและให้คำปรึกษาแก่เด็กวัยรุ่น การสังเกตพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่น เป็นต้น การอบรมดังกล่าว มีพ่อแม่ และผู้ปกครองของเด็กเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 30 คน ซึ่ง พ่อ แม่ ผู้ปกครองได้สะท้อนผลลัพธ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมว่า ทำให้เข้าใจธรรมชาติวัยรุ่นมากขึ้น จะใจเย็นมากขึ้นไม่ดุตำเด็กรุนแรงเหมือนที่ผ่านมา คิดว่าความรู้ที่ได้รับจะสามารถนำไปใช้ในการดูแลวัยรุ่น และให้คำปรึกษาแก่วัยรุ่นได้ดีขึ้น

3.2 การพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กวัยรุ่น การดำเนินโครงการมีวัยรุ่นเข้าร่วมจำนวน 60 คนโดยวัยรุ่นได้ร่วมกิจกรรมกลุ่ม ฝึกวิเคราะห์ปัญหาของวัยรุ่นในปัจจุบัน สาเหตุของปัญหา วิเคราะห์แนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหา ซึ่งกระบวนการดังกล่าวช่วยทำให้วัยรุ่นได้ตระหนักถึงปัญหาของวัยรุ่นในปัจจุบัน นอกจากนั้นได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในวัยรุ่น กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปฏิเสธ การคิดวิเคราะห์ โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติให้เด็กได้ฝึกเรียนรู้ในสถานการณ์ใกล้เคียงความจริงจากบทบาทสมมติ เป็นต้น จากกระบวนการพัฒนาทักษะชีวิต กระบวนการระดมสมอง คิด วิเคราะห์ร่วมกันของวัยรุ่น ทำให้เกิดผลต่อยอดได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มวัยรุ่นขึ้นในหมู่บ้านทั้ง 4 แห่ง เพื่อร่วมกันทำประโยชน์แก่หมู่บ้านของตนเอง การวางแผนช่วยงานของหมู่บ้านในเทศกาลต่างๆ และจากการประเมินผลโดยการสนทนากลุ่มกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และคนในชุมชนพบว่าวัยรุ่นมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น เชื่อฟังพ่อแม่มากขึ้น มีวัยรุ่น

บางส่วนไปช่วยกิจกรรมกับ อปพร. เป็นต้น

จากการดำเนินงานตามแผนดังกล่าว ถึงแม้จะยังไม่สามารถดำเนินการตามแผนในทุกโครงการ/กิจกรรม แต่องค์กรและชุมชน ได้วางแผนที่จะดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีการกำหนดช่วงระยะเวลาการดำเนินงาน และผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน จากการศึกษานี้สามารถสรุปแนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นได้ดังนี้ 1) การดำเนินงานต้องการการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มวัยรุ่น ครอบครัว ครู ผู้แทนองค์กรในชุมชน เจ้าหน้าที่จาก รพ.สต. เป็นต้น 2) การสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว โดยการพัฒนาทักษะของ พ่อ แม่ สมาชิกในครอบครัว ให้มีทักษะในการให้คำปรึกษาแก่วัยรุ่น ให้เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของวัยรุ่น 3) โรงเรียน พัฒนาระบบการสอนของโรงเรียน โดยสอดแทรกคุณธรรม พื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม 4) ชุมชน เปิดโอกาสให้วัยรุ่นเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน ให้วัยรุ่นร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน และผู้ใหญ่ช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมของวัยรุ่นในชุมชน 5) วัยรุ่นได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตให้มีภูมิคุ้มกันสิ่งแวดลอมต่างๆที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยความร่วมมือทั้งครอบครัว โรงเรียน ชุมชน รพ.สต.

การอภิปรายผล

การนำเสนอผลการศึกษาที่ผ่านมาได้สะท้อนให้เห็น กระบวนการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการพัฒนาแนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นจากแนวคิดที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยและจากความเชื่อมั่นมนุษย์ในประสบการณ์นั้น ๆ มีศักยภาพที่จะคิด จะจัดการกับปัญหาของตน ดังนั้นแนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นในชุมชนจึงควรถูกพัฒนากำหนดแนวทางขึ้นจากกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดในบริบทนั้น ๆ

เข้ามาร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ ร่วมวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและร่วมหาแนวทางแก้ไข โดยการศึกษาคั้งนี้ ใช้การร่วมประชุม สนทนาแบบสะท้อนคิด ร่วมกันกำหนดกิจกรรม กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และร่วมกันนำแผน/กิจกรรมสู่การปฏิบัติ เพื่อเป้าหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น กระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการ จึงเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นกระบวนการสืบค้นหาความรู้ใหม่ๆ ที่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบท และเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมโดยผู้คนที่อยู่กับปัญหา/ปรากฏการณ์นั้นเป็นผู้ผลิตและสร้างความรู้ขึ้นมาเอง การได้เข้ามาร่วมในกระบวนการทำให้บุคคลได้พัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์และการแก้ปัญหาถึงแม้ว่าบางครั้งกระบวนการในโครงการจะไม่ประสบผลสำเร็จในการแก้ปัญหาตามที่วางแผนไว้แต่ก็จะทำให้คนได้วิเคราะห์ตนเองได้รู้จักตนเองสำหรับบทบาทของนักวิจัยในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้จะมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุน (facilitator) และชี้แนะ¹⁰ นอกจากนั้นการป้องกัน แก้ไขปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน เช่นปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงในกลุ่มวัยรุ่นซึ่งสาเหตุของปัญหาจากปัจจัยที่หลากหลาย ทั้งปัจจัยจากตัววัยรุ่นเอง ปัจจัยครอบครัว และปัจจัยด้านชุมชน ดังนั้นการดำเนินงานจึงต้องการมีส่วนร่วมของทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการร่วมกันเรียนรู้กระบวนการดำเนินงานไปด้วยกันซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการดำเนินงานเพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

กระบวนการดำเนินงานต่าง ๆ กับชุมชนเพื่อป้องกันวัยรุ่นไม่ให้มีพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆไม่ว่าจะเป็นเสี่ยงในเรื่องเพศ เสี่ยงต่อการใช้สารเสพติด ต้องการการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าการศึกษาคั้งนี้จะล้นสุดลง แต่ที่มิวิจัยเองในฐานะที่ทำงานร่วมกับชุมชนมาโดยตลอด ทั้งในบทบาทของอาจารย์ที่น้เทศงานในชุมชน บทบาทของ รพ.สต. ที่จะต้องดูแลประชาชนทุก

กลุ่มในชุมชน จะต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งโดยผ่านกิจกรรมของนักศึกษา กิจกรรมของ รพ.สต. ความต่อเนื่องและความร่วมมือกันขององค์กรต่าง ๆ และชุมชนจะสามารถสร้างเสริมภูมิคุ้มกันให้กับวัยรุ่นให้สามารถผ่านพ้นชีวิตในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ไปได้อย่างปลอดภัยและเข้มแข็งต่อไป

References

1. Posita C, Suttarangkul A, Sunpuwan M. Characteristics of adolescents living in the household, Thailand. In: Prasatkul A, Prasatkul P, Editors, Population of Thailand at 2005. Nakornpratom: Institute of Population and Social Research, Mahidol University; 2005. (in Thai)
2. Abma JC, Sonenstein FL. Sexual activity and contraceptive practices among teenagers in the United States, 1988 and 1995. *Vital and Health Stat* 2001; 23(21): 1-79.
3. Ramajitti Institute. Tracking circumstances juvenile province (North East of Thailand). *Child Watch 2006-2007*. Available from http://www.ramajitti.com/research_project.php.
4. Chunhabordee A., Kumtorn L. Correlation between sexual value sexual risk behavior and emotional intelligence among secondary school girl students in Trung Province. *Trung Nursing College. Tryng*; 2006. (in Thai)
5. Boonchid A. Guideline to prevent sexual risk behaviors among child and adolescents in Koat-wee Comminty Kumpangpet Province. The degree of Master of Arts (Development Strategy). Kamphaeng Phet : Kamphaeng Phet Rajabhat University; 2008. (in Thai)
6. Mo-suwan L, Chompikul J. The holistic development of Thai children Study Group. *Holistic development of Thai children*. Bangkok: The Thailand Research Fund; 2004. (in Thai)
7. Ruangkanjanaset S. Problem of teenage pregnancy The country's crisis Available from ch-network/1/pdf/tmch_miracle02/miracle09.pdf.
8. Choochom O, Sukharom A, Srijindarat U. Analysis of psychosocial factors associated with intellectual consciousness and quality of life of Thai adolescents. *Journal of Behavior Science* 2006; 12(1): 15-35.
9. Chomnirat W, Tassaniyom N. Care management for diabetic patients. *Journal of Nurses' Association of Thailand, North-Eastern Division* 2009; 27(3): 12-21.(in Thai)
10. Tassaniyom N. Health promotion: Empowerment dimension. *Journal of Faculty of Nursing, Khon Kaen University* 2002; 25(2,3): 103-14. (in Thai)